

ACTA MUSEALIA

Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně
a Muzea regionu Valašsko, Vsetín

XX

2022/1-2

OBSAH:

Studie

Soubor raně středověkých předmětů z Hostýnských vrchů Fojtík Adam, Popelka Miroslav, Slaná Andrea	6
Hraběcí rod Bukůvků z Bukůvky ve Valašském Meziříčí na přelomu 19. a 20. století Pavel Lasztovicza	22
Nebeklíče a Štěpné zahrady z fondů Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně Veronika Balajková	48
Porodní báby z Podradhoště: vliv působení zkoušených porodních bab na mateřskou a kojeneckou úmrtnost na území bývalého rožnovského soudního okresu od konce 18. století do 30. let 20. století na příkladu Horní Bečvy Sabina Máchová	72
Berní úřad ve Valašských Kloboukách v letech 1850–1914 Petr Odehnal	98
Kamenosochařský závod Františka Zbořila ve Starém Městě u Uherského Hradiště Aleš Nařák	138

Musealia

Masky, kostýmy, maškary. Maskované občůzky a průvody v tradici jihovýchodní Moravy na fotografiích, uměleckých dílech i hmotných dokladech. Výstava v Muzeu luhačovického Zálesí 7. 10. 2021 – 18. 9. 2022 Blanka Petráková	166
Orlickoústecký malovaný betlém rodiny Kadlečkovy Alena Prudká	170
Orientační závody pro zdravotně postižené Dušan Hráý	178

Personalia a miscelanea

Gratulace PhDr. Věře Kovářů, první etnografce zlínského muzea Alena Prudká	188
Soupis desátků ve farnosti vizovické z roku 1658 Milan Krajča	194
Soubor dvou roubených objektů čp. 18 a čp. 19 v prostoru tvrzíště ve Slavkově pod Hostýnem. Snahy o záchranu. Zdeněk Krajcar	200

Recenze

KOŠTUŘÍKOVÁ, Jana. Příběh vizovického pečiva. Vydání první. Vizovice: město Vizovice ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy ve Zlíně, příspěvkovou organizací, 2022. 179 stran. Milada Fohlerová	212
--	-----

Nebeklíče a Štěpné zahrady z fondů Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně

*/ Prayer Books known as Keys to Heaven and Graft Gardens from the
Collections of the Museum of the South East Moravia in Zlín*

Veronika Balajková

Abstract:

Prayer books, known as *Keys to Heaven* and *Graft Gardens*, by the German Roman-Catholic priest Martin from Kochem, which, in the 18th and the 19th centuries became the most popular and the most published catholic prayer books in the central Europe, were primarily aimed at women, which could in these everyday prayers find theological and psychological relief in their difficult lives. Life stories of heavy burden of the womenfolk of the local region were often deeply linked to everyday duties of a true Christian. This is witnessed by the traces of frequent use and wear and tear of these prayer books known as *Keys to Heaven* and *Graft Gardens* in the collections of Museum of the South East Moravia, as well as by frequent notes found written in them. These prayer books thus become a record of spiritual lives of our predecessors. At the same time, comparing ownerships of individual examples in national databases proves the importance of contribution of our collection of prayer books which reaches beyond the local region.

Keywords:

Prayer books, prayers, religious books, old publications, museum libraries

Úvod

Duchovní život venkovského obyvatelstva 18. a 19. století velkou měrou ovlivňovala náboženská díla německého římskokatolického kněze a kapucína Martina z Kochemu (1634–1712), který v 18. století patřil v katolické střední Evropě včetně českých zemí k nejpopulárnějším a nejvydávanejším autorům (BĚHALOVÁ 2017, 7). K tradičním titulům modlitebních knih 18. a 19. století patřily především Kochemovy *Nebeklíče a Štěpné zahrady*, jejichž názvy odkazovaly na poetickou představu modliteb jako klíče od nebeské brány či květin v rajské zahradce. O oblíbenosti této duchovní četby mezi prostým lidem svědčí i více než šest desítek kusů uložených ve fondech zlínského muzea, na něž se snaží tato studie upozornit, jako na doposud ne příliš prozkoumané doklady duchovního vývoje a života obyvatel našeho regionu, specifického svou dvojí religiozitou, jež se zde udržela dodnes i přes dlouhé období rekatolizace. Složení teologické literatury z fondů zlínského muzea přesně odpovídá vývoji a náboženské rozmanitosti obyvatel jihovýchodní Moravy. Zatímco většina náboženský tisků 17., 18. a první poloviny 19. století je protestantská, od druhé poloviny 19. století se tento poměr obrací (BALAJKOVÁ 2019, 2021). Vzhledem k tomuto bohatému zastoupení různých náboženských spisů je tento článek věnován nejvydávanejšímu typu katolických modlitebních knih a rozbor protestantských náboženských svazků zůstane jako příští vhodné badatelské téma.

Sbírkové knižní fondy jsou v Muzeu jihovýchodní Moravy (MJVM) katalogizovány v programu Tritius a BACH. Zároveň jsou všechny zaznamenány v Centrální evidenci sbírek (CES), dále jsou zapsány v Souborném katalogu ČR (www.caslin.cz). Významné provenienční záznamy jsou prezentovány v rámci projektu Provenio (www.provenio.cz). Vzhledem k historickému vývoji sbírek MJVM se náboženská literatura nachází ve dvou fondech, a to především ve sbírkovém knižním fondu, ale také jako devocionálie v etnografických sbírkách (E). Sbírkový knižní fond je rozdělen na dvě podkategorie, v nichž najdeme staré tisky (ST) z let 1500 až 1800, avšak i historické fondy (HF) zaujímající roky 1801 až 1860. Mladší výtisky modlitebních knih jsou většinou umístěny v běžném knihovním fondu muzejní knihovny (CF).

I. NEBEKLÍČE

Nebeklíče jsou modlitební knihy charakteristické tzv. „*kochemovskou strukturou*“ (PAVELKOVÁ ČEVELOVÁ 2012, 26), rozdělující všechny druhy modliteb k různým příležitostem, s nimiž se prostý věřící setkával během dne, v průběhu roku či života nebo patřily k jeho náboženským povinnostem (mše svatá apod.). Na začátku nebeklíče byla zařazena tabulka pohyblivých svátků a liturgický kalendář se jmény světců. Následovaly jednotlivé přímlyvy k Bohu, které byly rozděleny do kapitol podle tématu či příležitosti. Pravidelnou součástí ZLATÝCH a POLOVIČNÍCH NEBEKLÍČŮ bývala zastavení křížové cesty doplněná vyobrazeními (BĚHALOVÁ 2017, 11). K velké oblibě svého díla v českých zemích přispěl sám Kochem, který během svého pobytu na našem území dohlížel na vznik českých překladů svých spisů, díky nimž mohla první edice ZLATÉHO NEBEKLÍČE v české jazykové mutaci vyjít v roce 1701 (KVAPIL 2001, 43) péčí brněnského tiskaře Františka Ignáce Sinapiho. V našich zemích se dočkal postupně více než dvou set vydání pod různými názvy, s rozličným rozsahem a v rozdílných úpravách. (PAVELKOVÁ ČEVELOVÁ 2012, 26–27). S ohledem na své rozšíření se stal vzorem pro ostatní druhy modlitebních knížek a v běžném chápání i synonymem pro modlitební knížku vůbec (MALURA 2015, 94–95). Nebeklíče byly určeny především pro ženy, které byly považovány za zbožnější a silnější ve víře. Ženy měly být zejména tiché, zbožné a smířené s osudem manželky, matky a vychovatelky dalších generací věřících.

1. ZLATÝ NEBESKÝ KLÍČ

ZLATÝ NEBESKÝ KLÍČ začínal tzv. „*Tabulí měnicích se svátků*“ a „*Liturgickým kalendářem*“, dále následovala „*Předmluva k pobožnému ženskému pohlaví*“ a konečně na šestnáct dílů rozdělené modlitby, počínající ranními přímlyvy, pokračující přípravami během mše svaté, svátosti smíření, přes modlitby k Ježíši Kristu, Panně Marii a k jednotlivým světcům, pokračující až k modlitbám ke zvláštním životním příležitostem. Sedm exemplářů ZLATÝCH NEBE KLÍČŮ, které se nachází ve fondech zlínského muzea, jsou různého místa i data vydání stejně jako rozsahu (od 662 do 806 stran), sazby i bohatosti výzdoby, na níž také závisela cena jednotlivých kusů: „*v roce 1901 (...) byl nabízen Zlatý nebeklíč ve dvou variantách za 60 a 64 krejcarů*“ (BĚHALOVÁ 2017, 10). Cena se zvyšovala právě počtem stran, výdobou a knižní vazbou. Počet stran byl postupem času rovněž výrazně ovlivněn cenzurou. Zásadní textové změny jsou pozorovány od roku 1775, kdy vyšlo první c. k. cenzurované vydání ZLATÉHO NEBEKLÍČE, kde cenzor vynechává celé pasáže a modlitby, protože je chápe již jako zastaralé (NETOLICKÁ 2015, 230–231).

Dokladem zajímavého osudu knih, který dokáže kurátorovi knižní sbírky ztížit identifikaci svazku i po staletích, jsou v našich sbírkách dokonce tři ZLATÉ NEBEKLÍČE, které až do nedávna byly evidovány pod dodatečně přivázaným titulním listem. Jedním z takto jmenovaných je exemplář s číslem HF568, který byl někdy mezi lety 1858 až 1878 nově převázán do celokožené vazby na dýze, zdobené slepotiskem a kovovou sponou. Majitelka, která si nechala knihu takto zrenovovat, si do svazku dala vevázat titulní list POLOVIČNÍHO NEBE-KLÍČE vydaného v Jindřichově Hradci v roce 1858 včetně tabule měnicích se svátků z již zmiňovaných let 1858 až 1878 a liturgický kalendář. Avšak při zevrubnějším pohledu se hned další strana liší opořebením, typem písma i papíru. Podle srovnání s *Knihopisem* by se mohlo jednat o ZLATÝ NEBE-KLÍČ vytištěný v roce 1784 Josefem Škarnicem v Uherské Skalici, které má v této databázi zatím připsáno jenom šest majitelů. Malou zajímavostí je zjištění, že mezi strany 62

a 63 bylo vevázáno 16 stran „Modliteb při mši svaté“, což bylo při dodatečných převázáních poměrně běžným jevem. Kniha je v celokožené vazbě zdobené slepotiskem s dochovanými štítky spon. Text je doplněn pěti celostránkovými mědirytinami.

Další komplikovaný exemplář s evidenčním číslem CF38, jenž dle vlastnického razítka pochází z původního majetku Muzea města Zlína (MMZ), se podle titulní strany jeví jako *POLOVIČNÍ NEBE-KLÍČ* z roku 1863, ale jak nám dokládá malý zbytek původního titulního listu, ve skutečnosti se jedná o *ZLATÝ NEBESKÝ KLÍČ* vydaný Františkem Jeřábkem v roce 1788 v Praze. Vevázaná tabule měnících se svátků z let 1863–1880 nám opět napovídá časové rozmezí, v němž byl nebeklíč znovu převázán a opatřen aktuálním kalendářem. Knižka je v celokožené vazbě velmi bohatě zdobená slepotiskem s centrálním motivem kříže a již hodně setřeným zlatotiskem. Knižní blok je v dobrém stavu oživen žlutou ořízkou. Kniha je doplněna deseti celostránkovými mědirytinovými přílohami.

Rovněž výtisk se signaturou CF34 není podle jeho titulní strany *POUTNICKÁ KNIHA* z roku 1894, ale na základě porovnání s Národní digitální knihovnou (NDK) nejspíše *ZLATÝ NEBEKLÍČ* vytištěný v Praze u Františka Jeřábka pravděpodobně v letech 1770–1780 (obr. 1), neboť se sazbou velmi podobá exempláři ze stejné dílny z roku 1778 (K05308). Svazek je v celokožené vazbě bohatě zdobený slepotiskem s centrálním motivem kříže a na hřbetu se nachází zlatotisková výzdoba.

V MJVM opatrujeme *ZLATÉ NEBESKÉ KLÍČE* z roku 1785, 1807 a 1859 s číslem HF459, který se zachoval v celokožené vazbě zdobené slepotiskem a zlatotiskem, se středovým mosazným kováním v podobě křížku a zachovaným štítkem spony. Na hřbetu je dochován nápis zlatotiskem „Nebe kljč, Franciska Slipek“, což byla s největší pravděpodobností původní majitelka.

Obr. 1: Předěl mezi přivázanými listy Poutnické knihy (1900?) a Zlatého nebeského klíče (1770–1780).

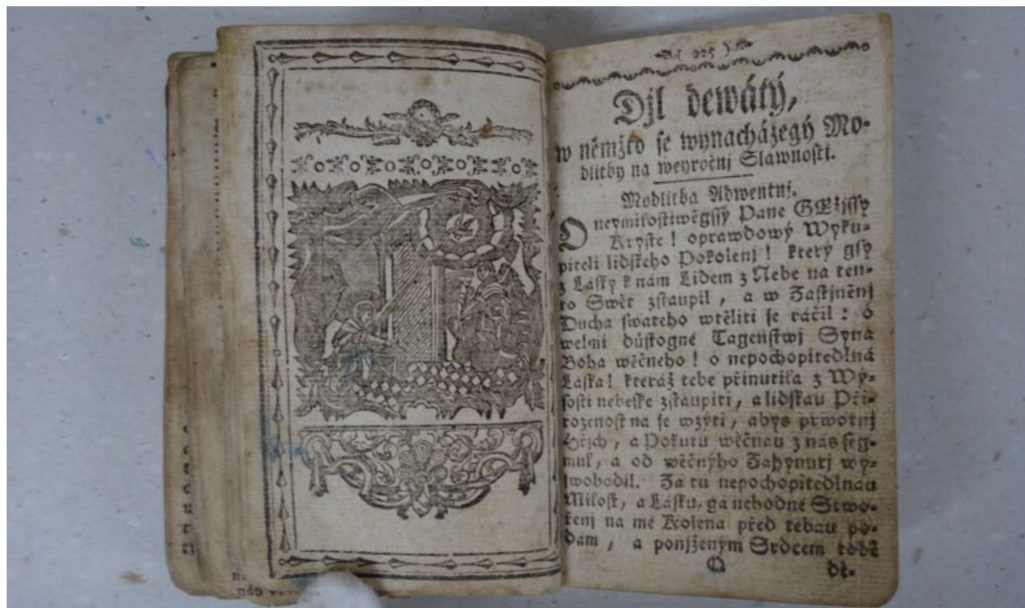
Fotoarchiv MJVM

2. MALÝ ZLATÝ NEBE KLÍČ

MALÝ ZLATÝ NEBE KLÍČ (DOUCHA – DUNDR – URBÁNEK, 149) byl rozdělen pouze na 12 dílů, kde například modlitby na výroční svátky a k rozličným svatým byly redukovány a sdruženy do jedné kapitoly či modlitby k Pánu Ježíši byly rovněž spojeny ze dvou kapitol pouze do jedné (KUCHAŘOVÁ 2009, 274). Řada modliteb byla vynechána a rozsahově se tak MALÝ NEBEKLÍČ pohyboval kolem 440–460 stran, které byly jistě z hlediska každodenního používání praktičtější a cenově dostupnější i pro méně zámožné věřící.

Během přípravy této studie získalo MJVM od jednoho ze svých příznivců MALÝ ZLATÝ NEBEKLÍČ vydaný v roce 1744 v Brně v dílně dědiců Svobodových. Jde o vůbec první vydání MALÉHO ZLATÉHO NEBEKLÍČE, k jehož vlastnictví se doposud hlásila pouze Národní knihovna ČR¹. Beze sporu se jedná o jeden z nejzajímavějších přírůstků knižních sbírek zlínského muzea z posledních let. Kniha není v příliš dobrém stavu. Celokožená vazba na dýze je téměř rozpadlá. Knižní blok není kompaktní a chybí v něm titulní list a několik dalších listů. Mezi stranami 432 a 433 je neodborně všito 50 stran „Cvičení hlavních ctností“, které byly zjevně vyňaty z jiné modlitební knihy. Na vakátech jsou bohaté rukopisné poznámky popisující rodokmen rodiny Fojtíkovy a Jančíkovy z Vizovic.

U MALÉHO ZLATÉHO NEBE KLÍČE, jenž byl vydán v roce 1775 (ST278) Františkem Korcem v Kutné Hoře se opět jedná o neúplný svazek bez původního titulního listu, dodatečně nahrazeného novým listem s názvem: „Duchovní Rajska růže spasitelné vůně...“. Před knižním blokem je vevázáno 8 listů, které jsou jednoznačně mladšího původu. Jeden z majitelů si nejspíš během převázání knížky (okolo roku 1890) nechal přivázat kalendář, s nímž byl přidán i nový titulní list. Svazek je v celokožené vazbě v nepříliš dobrém stavu, původně zdoben slepotiskem, který je však již většinou setřen. Na základě vloženého lístku s poznámkou víme, že knihu věnovala Muzejnímu

Obr. 2: Malý zlatý nebe klíč (1796). Fotoarchiv MJVM. |

spolku ve Vizovicích (MSV) M. Chalupová z Vizovic. V *Knihopisu* je k vlastnictví tohoto náboženského spisu připsáno jen pět dalších institucí. Za povšimnutí stojí i další tři exempláře *MALEHO ZLATÉHO NEBEKLÍČE*, které byly vydány v Pardubicích u Ignáce Václava Dekrta. Modlitební kniha označená ST328 (obr. 2) obsahuje červeně i černě tištěný titulní list bez vnošení, následovaný tabulí měnicích se svátků z let 1784 až 1799 bez vnošení. Vzhledem k tomu, že tabule měnicích se svátků byla přidána vždy co nejbližší datu vydání, můžeme usuzovat, že edice tohoto svazku byla uskutečněna někdy mezi lety 1783 až 1788. Stejně na tom je i exemplář ST329, jenž se však od předešlého kusu mírně liší. K pardubickým vydáním *MALEHO ZLATÉHO NEBE KLÍČE* patří i to z roku 1797, které odpovídá popisu z *Knihopisu* s číslem K05270.

3. ÚPLNÝ ZLATÝ NEBEKLÍČ

ÚPLNÝ ZLATÝ NEBEKLÍČ je typem nebeklíče jasně vybočujícím z řady těch ostatních, neboť prošel výraznou úpravou katolického kněze, spisovatele a obrozence Jana Javornického (1785–1847), který při zachování obvyklé struktury rozdělil jazykově modernizované a upravené modlitby do 9 dílů. Na druhou stranu rozšířil kalendář svátků na celý rok o krátké životopisy svatých. Javornického *ÚPLNÝ ZLATÝ NEBEKLÍČ* byl vydán v Praze ve firmě Bohumil Haase a synové poprvé v roce 1839 a v druhém vydání z roku 1844. Zlínské muzeum má kus z prvního vydání z roku 1839 (HF344), který je evidován podle SK ČR pouze u pěti dalších knihoven.

4. NOVÝ NEBEKLÍČ KŘEŠTANA

Mezi lety 1786–1822 byl v Litomyšli v tiskárně Václava Turečka více než dvacetkrát vydán *NOVÝ NEBEKLÍČ KŘEŠTANA* (www.knihopis.cz, www.caslin.cz), jenž se svým zpracováním liší od edic nebeklíčů z Landfrasovy nebo Škarnicovy dílny. Rozsah, který se během let pohyboval mezi 418–460 stranami, byl v Turečkově edici rozdělen pouze do čtyř dílů: Pobožnost ranní a večerní, Modlitby při službách božích, Pobožnost při přijímání S. Svátosti a Pobožnost k nedělím a slavnostem celého roku. Litomyšlské vydání

Obr. 3: Nový nebe klíč křesťana katolického (1810). Fotoarchiv MJVM. |

z roku 1810 (HF255), které zlínské muzeum má ve svých sbírkách, je v poměrně dobrém stavu. Titulní strana je tištěna červeným a černým písmem (obr. 3). Kniha obsahuje řadu celostránkových dřevorezů včetně frontispisu s citátem z Evangelia svatého Matouše. V knize je taktéž zahrnuta tabulka proměňujících se svátků z let 1806–1821.

5. POLOVIČNÍ NEBE KLÍČ

Jako nové, zcela poopravené a o svatou křížovou cestou rozmnožené vydání začaly v roce 1811 (www.caslin.cz) v dílně Aloise Landfrasa v Jindřichově Hradci vycházet *POLOVIČNÍ NEBEKLÍČE*, které se díky značné redukci původního Kochemova díla a modernizaci jazyka staly opravdovými bestsellery své doby. Určitě tomu napomáhala i rozumná a širší veřejnosti dostupná cena jednotlivých vydání „Podle seznamu z roku 1854 prodávali Landfrasové Poloviční nebeklíč za 18 krejcarů“ (BĚHALOVÁ 2017, 10). Rozsah *POLOVIČNÍCH NEBEKLÍČŮ* se obvykle pohyboval mezi 440–456 stranami, struktura zachovávající původní rozdělení byla členěna do dvanácti dílů doplněných bohatě ilustrovanou „Křížovou cestou“ a u některých pozdějších vydání i „Pobožností svatého růžence“.

Nejstarším vydáním *POLOVIČNÍHO NEBEKLÍČE* (HF565), které MJVM vlastní, je neúplný svazek bez titulní strany, jenž byl dle porovnání s SK ČR nejspíše vydaný v Jindřichově Hradci v roce 1812 a kromě nás jej uchovává již jen Podlipanské muzeum (www.caslin.cz). Tento svazek v celokožené vazbě se setřeným slepotiskem není v příliš dobrém stavu. Je patrné, že již v minulosti byl převázán a poopraven. Na první straně je již téměř nečitelný příspěvek „Lačnov, N30“. Na prvním místě je vevázána Modlitba k Panně Marii.

Exemplář *POLOVIČNÍHO NEBEKLÍČE* (obr. 4) z roku 1828 (HF566) se bohužel nezachoval v příliš dobrém stavu. Vazba je celokožená s již značně setřeným slepotiskem s motivem Madony a Ježíška. Titulní list a kalendáře se nedochovaly. Díky tomuto

Obr. 4: Poloviční nebe-klíč (1828). Fotoarchiv MJVM. |

původnímu stavu však můžeme pozorovat, které modlitby byly majitelkami knihy preferovány. Jednoznačné poškození dvou prvních dílů svědčí o častém použití každodenních přímlov a modliteb ke mši svaté, které i v jiných nebekličích bývají často nejpotřebovanější. Dle SK ČR je dochován jen ve velmi malém počtu výtisků.

Dále opatrujeme *POLOVIČNÍ NEBEKLÍČE* z Landfrasovy tiskárny z let 1836, 1841, 1843, 1845, 1851, 1857 a 1861. Nebekliče s číslem HF360 a HF359 pocházejí z dřívějšího majetku Muzejního spolku ve Vizovicích, neboť na deskách, v nichž je torzo knihy z roku 1843 uloženo, se dochovala poznámka „Krajinskému muzeu ve Vizovicích daroval Jan Žaludek č. 33 Příluky. Obstaral: Emil Scholaster“. Stejně jako na značně poničeném exempláři z roku 1845 je přípisek „daroval Frant. Lauterbach č. 28 v Lípě. Obstaral Scholaster“.

6. DUCHOVNÍ NEBEKLÍČ

Oba *DUCHOVNÍ NEBEKLÍČE*, které naše muzeum skrývá ve svých depozitářích, pocházejí z dílny Aloise Škarnicla v Olomouci. Výtisk z roku 1821 (HF289) je v poměrně dobrém stavu v celokožené vazbě se zachovaným šífkem spony (obr. 5). Všechny modlitby jsou rozděleny do šestnácti dílů a jsou doplněny řadou celostránkových mědirytin včetně ozdobných linek a vlysů. Díky vloženému lístku se zmínkou víme, že knihu v roce 1968 muzeu věnovala Anna Raková z Kladné-Žilína. Stejně vydání podle SK ČR opatruje již jen Moravská zemská knihovna (MZK). *DUCHOVNÍ NEBEKLÍČ*, který vznikl před rokem 1834 (HF227), vlastnil dle vlepeného exlibris Marian Huba z Vizovic a je rozdělen pouze do dvanácti dílů.

Obr. 5: Duchovní nebe-klíč (1821). Fotoarchív MJVM. |

II. ŠTĚPNÉ ZAHRADY

Česká barokní krajina se stejně jako modlitební kniha stala hlavním nástrojem pobělohorské rekatolizace českého obyvatelstva. Modlitby takto naplňovaly poetickou představu květin v harmonické rajske zahradě, která odpovídala baroknímu vnímání. Květinové názvy modlitebních svazků byly proto v této době velmi časté (ŠIMKOVÁ 2009, 56–57). Skladba Štěpné zahrady odpovídá obvyklé struktuře titulní stranou, tabulí měnících se svátků, kalendářem svatých a modlitbami, které jsou většinou rozděleny do šestnácti dílů, občas stejně jako u nebekličů na dvanáct dílů. Náboženské knihy měly též svou funkci magickou a jazykovědnou, neboť se jazyk modliteb vrýval do paměti žen a ty je pak přenášely na děti (KVAPIL 2001, 72). Štěpné zahrady Martina z Kochemu obsahovaly celý soubor modliteb, které provázely ženy celým životem a pomáhaly jim i z psychologického hlediska zvládat různé životní etapy ženy jako nevěsty: „(...) že s řízením tvé božské vůle mě k stavu manželskému nyní povolati ráčíš a prostředkem stavu toho mě žádáš spasiti. Prosím tedy dobroty tvé Božské, abys umíněné předsevzetí mé k šťastnému cíli a konci přivéstí, a milosti tvou mně nápomocen býti ráčil.“², manželky či matky: „(...) a mnohé rodící matky jsi z těžkosti porodu, a z nebezpečství života vysvobodil, ráčíš také mně v těžkosti rození budoucí mateří tu milost udělití, abych šťastně porodila (...)“³. Zároveň zde byla řada přímluv k Bohu pomáhajících při běžných všedních situacích – modlitby za uzdravení dobytka, za dobrou úrodu či za déšť: „(...) prosíme milosrdenství tvého, rač všecku zemi užitečným a tichým deštěčkem zvlažiti jako jsi učinil za času Eliáše proroka tvého.“⁴ Ženy, které většinu svého života o svém osudu příliš nerozhodovaly, takto byly připravovány k praktickému přijetí živobytí, které v našem regionu, zvláště na venkově, nebylo příliš lehké. Byly tímto způsobem jistě připraveny na tvrdou životní realitu manželského a mateřského stavu daleko lépe než většina dnešních žen. Modlitební kniha tak nepředstavovala pouhou liturgickou příručku, ale zároveň i jakéhosi důvěrníka, kterému ženy svěřovaly své obavy, přání a tužby (HOLUBOVÁ 2001, 41).

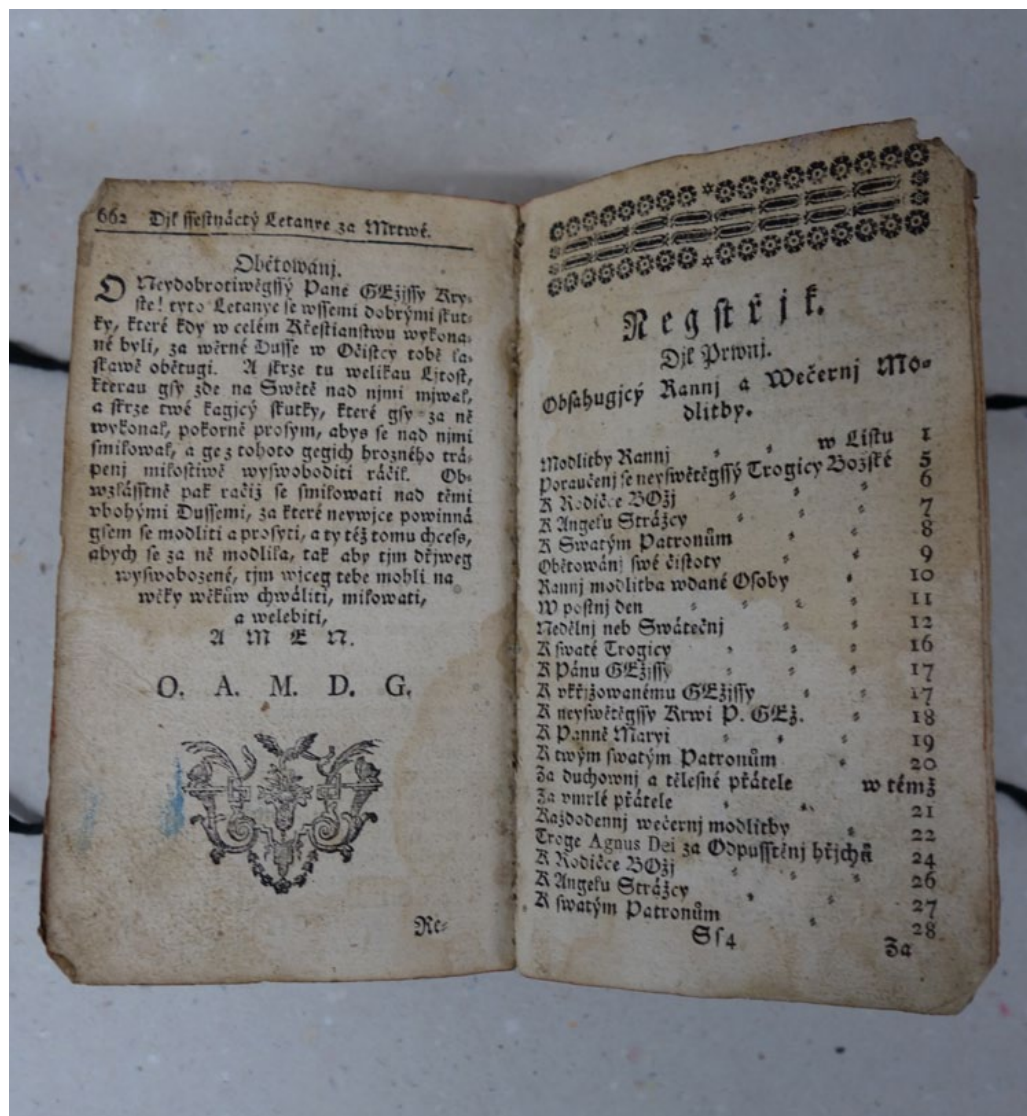
1. VELKÁ ŠTĚPNÁ ZAHRADA

VELKÉ ŠTĚPNÉ ZAHRADY byly rozděleny do dvanácti i šestnácti dílů (zhruba 720–760 stran) s charakteristickým dělením jednotlivých kapitol. Některá starší vydání byla obohacena o „Užitečnou knížku pro neduživé“. Poprvé byla VELKÁ ŠTĚPNÁ ZAHRADA v českých zemích vydána již v roce 1702 v Brně u Františka Sinapiho (www.knihopis.cz).

VELKÁ ŠTĚPNÁ ZAHRADA z roku 1715 (ST307) vydaná v Brně u J. F. Svobody je nejstarším exemplářem této modlitební knihy, kterou MJVM opatruje. Díky vlastnickému razítku víme, že pochází z fondů Muzejního spolku v Luhačovicích (MSL). Kniha modliteb rozdělená na dvanáct dílů bohužel není v příliš dobrém stavu, jedná se spíše o torzo v lepenkové vazbě, v němž část stran chybí, ale vzhledem k tomu, že číslování bylo při svázání oříznuto, tak není možné určit, které strany to jsou. Dle Knihopisu mají v držení tento výtisk jen další tři instituce v ČR.

Dále zlínské muzeum vlastní VELKÉ ŠTĚPNÉ ZAHRADY z let 1742, 1752, 1760, 1776, 1779, 1784 a 1892 (JUNGSMANN 1825, 618), z nichž za zmínku stojí svazek s číslem ST315 (obr. 6), jenž se dochoval pouze jako nekompletní torzo bez vazby v deskách s mašličkou, na nichž je poznámka „Katolická modlitební kniha. Zlatý nebeský klíč. Krajin. museu ve Vizovicích. Daroval Jos. Dlabaja č. 103 Lípa. Obstaral: Emil Scholaster“.

Tento náboženský svazek byl vytištěn v roce 1776 v Uherské Skalici a byl určen na základě porovnání s jediným dalším dochovaným exemplářem tohoto vydání, který vlastní Univerzitní knihovna v Bratislavě (obr. 7a, b).⁵ Podle *Knihopisu* se tak jedná o jediný dochovaný exemplář na území ČR. Stejně jako vydání z roku 1779 (ST267), které v *Knihopisu* není uvedeno vůbec. Tento svazek je v poničené celokožené vazbě s řadou rukopisných přípsků na vakátech a příděstí, které jsou již bohužel téměř nečitelné. Nejčastěji jsou to data narození rodinných příslušníků, což bylo v náboženských knihách, které se v rodinách po generace dědily, velmi časté. Nevelký výskyt dochovaných výtisků má podle SK ČR rovněž svazek z roku 1892 (HF576), jenž Krajiniskému muzeu ve Vizovicích věnoval František Špendlík ze Želechovic.

Obr. 6: Velká štěpná zahrada (1776), strany 662 a 663. Fotoarchiv MJVM. |

Obětování.

S Nedydobrotiwégššý Pane Bžššý Bry-
 ste! tyto Letanye se wšsemi dobrými skut-
 ky, které kdy w celém Křestianstwu wykona-
 né byli, za wěrné Dusse w Očistcy tobě la-
 stawě obětugi. A skrze tu welikau Ljtosť,
 kterau gšy zde na Swětě nad nšmi mšwal,
 a skrze twé řagšcy Skutky, které gšy za ně
 wykonal, počorně prosym, abys se nad nšmi
 smilowal, a ge z tohoto gegšch brozného trá-
 penj milostiwě wyswoboditi ráčil. Ob-
 wzláššně pať račij se smilowati nad těmi
 wbohými Dussami, za které neywšce powinná
 gšem se modliti a prosyti, a ty tež tomu chceš,
 abych se za ně modlila, tať aby tšm děšweg
 wyswobožené, tšm wšceg tebe mohli na
 wěky wěkůw chwałiti, milowati,
 a welebiti,

A M E N.

O. A. M. D. G.

R.

		
<h1 style="text-align: center;">M e g s t ě r k.</h1>		
<h2 style="text-align: center;">Díl První,</h2>		
<h3 style="text-align: center;">Obsahující Ranní a Večerní Mo-</h3>		
<h3 style="text-align: center;">dlitby.</h3>		
Modlitby Ranní	w Listu	I
Poračeni se neyswětégšý Trogicy Božské		5
A Rodičce BŮží		6
A Angelu Strážcy		7
A Swatým Patronům		8
Obětowaní své čistoty		9
Ranní modlitba wdané Osoby,		10
W postní den		11
Nedělní neb Swáteční		12
A swaté Trogicy		16
A Pánu BŮží		17
A vkršzowanému BŮží		17
A neyswětégšý Krwi P. BŮží		18
A Panně Maryi		19
A twým swatým Patronům		20
Za duchowní a tělesné přátele	w témž	
Za umrlé přátele		21
Kazdodenní večerní modlitby		22
Troge Agnus Dei za Odpustění hříchů		24
A Rodičce BŮží		26
A Angelu Strážcy		27
A swatým Patronům		28
T t 4		3a

Obr. 7b: Velká štěpná zahrada (1776), strana 663. Univerzitná knižnica v Bratislave, sig. S.G.00335. Foto: Ľudovít Zupko.

2. ŠTĚPNÁ ZAHRADA

ŠTĚPNÉ ZAHRADY byly rozděleny buď na šestnáct dílů (zhruba 770–820 stran), nebo na dvanáct dílů (kolem 420–460 stran). Počet stran se zásahy cenzury postupem doby spíše snižoval, neboť byly vynechávány zastaralé modlitby, ale také ty pasáže, které Martin z Kochemu lehkověrně přejímal a vykládal příliš volným způsobem, jenž již neodpovídal oficiálnímu církevnímu výkladu druhé poloviny 18. století (KVAPIL 2001, 53). Některá pozdější dvanáctidílná vydání obsahovala v posledním dílu místo modliteb „Některé výroční písně“ a „Pobožné přemýšlování na křížové cestě“.

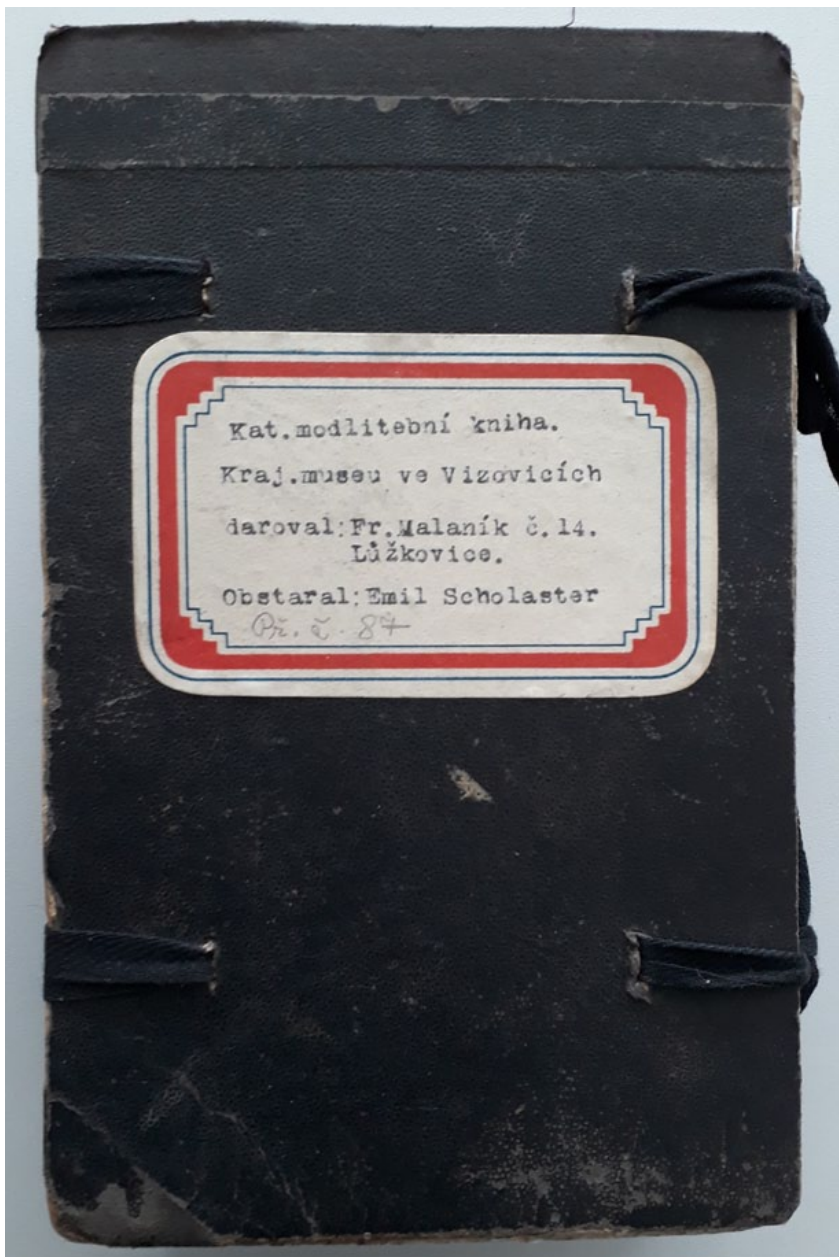
Neúplná modlitební kniha v celokožené poškozené vazbě, určená porovnáním s SK ČR je nejspíše výtiskem ŠTĚPNÉ ZAHRADY z roku 1787 (ST283), jenž je neevidovaným v Knihopisu, a k držení stejného výtisku se hlásí již jen Moravská zemská knihovna. V knize je vložen lístek s poznámkou: „Iva Daníčková, Zlín. Kniha pochází z Jižních Čech – Stráž nad Nežárkou, nalezena na půdě před 50. lety“ Ke kompletnímu výtisku (obr. 8), který je v poměrně dobrém stavu z roku 1804 (HF233) v celokožené vazbě, zdobené dobře zachovaným zlatotiskem a slepotiskem s centrálním motivem Madony s Ježíškem, je v SK ČR jako vlastník tohoto vydání zapsáno pouze MJVM.

Dále máme ve sbírkách ŠTĚPNÉ ZAHRADY z let 1802, 1803, 1804, 1807, 1809, 1820, 1822, 1833, 1850, 1858 a 1963. Z těchto náboženských děl jistě za zmínku stojí vydání z roku 1820 z dílny Aloise Škarnicla v Olomouci (HF537), které se sice opět dochovalo pouze v torzu v deskách s mašličkou, začínajícím prvním dílem, ale dle srovnání s digitalizovaným výtiskem z MZK, které je jediným dalším majitelem, není pochyb, že jde o tuto edici. Toto vydání je rozděleno do šestnácti dílů. Podle přípisu na deskách ji Vizovickému muzejnímu spolku daroval František Malaník z Lužkovic (obr. 9).

Obr. 8. Štěpná zahrada (1804). Fotoarchiv MJVM. |

Velmi zajímavé vydání ŠTĚPNÉ ZAHRADY představuje svazek označený jako HF594, vytištěný v roce 1833 v Litomyšli u Josefa Turečka, jenž dotvrzuje vysokou kvalitu litomyšlské dílny, představovanou řadou celostránkových dřevorezů, ale i drobných vinět a vlysů podněcujících a dotvářejících celkový kulturní i duchovní rámec tohoto náboženského díla. Stejný výtisk vlastní již jen MZK (www.caslin.cz). Náš exemplář se však bohužel nedochoval v nejlepším stavu.

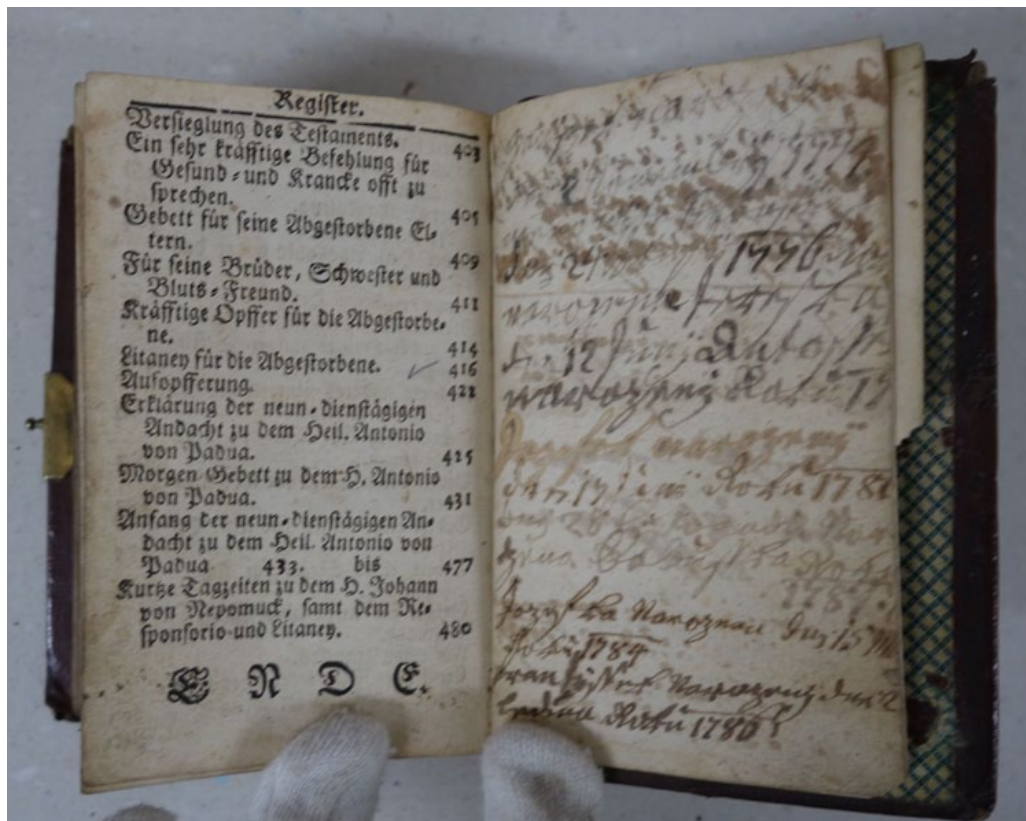
Obr. 9: Štěpná zahrada (1820). Fotoarchiv MJVM. |

3. MALÁ ŠTĚPNÁ ZAHRADA

MALÉ ŠTĚPNÉ ZAHRADY byly rozděleny pouze do dvanácti dílů (zhruba 430–520 stran). Při dodržení tradičního rozdělení do tabulek, kalendářů a modliteb, zařazují ve dvanáctém dílu místo modliteb „Některé písně“, které obsahovaly písně pro různé příležitosti kalendářního i církevního roku.

DAS KLEINE BAUMGÄRTLEIN (ST266), vydaná v roce 1743 v Brně u Jakuba Svobody, je naší nejstarší MALOU ŠTĚPNOU ZAHRADOU, která se zachovala v poměrně dobrém stavu, má kompletní knižní blok a její celokožená vazba je zdobena slepotiskem a zlatotiskem. Zachoval se dokonce velmi zdobně vypracovaný štítek spony a zbytek kostěného křížku, zdobící přední desku. Na vakátech je kniha popsána řadou již těžce čitelných poznámek (obr. 10), které zahrnují data narození a úmrtí rodinných příslušníků od roku 1746 do 1780. K držení stejného vydání se v SK ČR hlásí kromě našeho muzea ještě Národní knihovna ČR (NK ČR).

Vydání MALÉ ŠTĚPNÉ ZAHRADY KŘESŤANA KATOLICKÉHO z roku 1794 (ST334) se v našich sbírkách bohužel dochovalo v pouhém torzu čítajícím strany 2–240 z původních 439. Kniha byla určena porovnáním s jiným tiskem v SK ČR. Tato ŠTĚPNÁ ZAHRADA je doplněna několika celostránkovými dřevořezy. Na deskách, v nichž je vložena, se zachoval strojopisný přepis: „Kat. modlitební kniha, Vizovs. muzeu daroval: Alois Pavlík čís. 81, Veselá. Obstaral: E. Scholaster“.

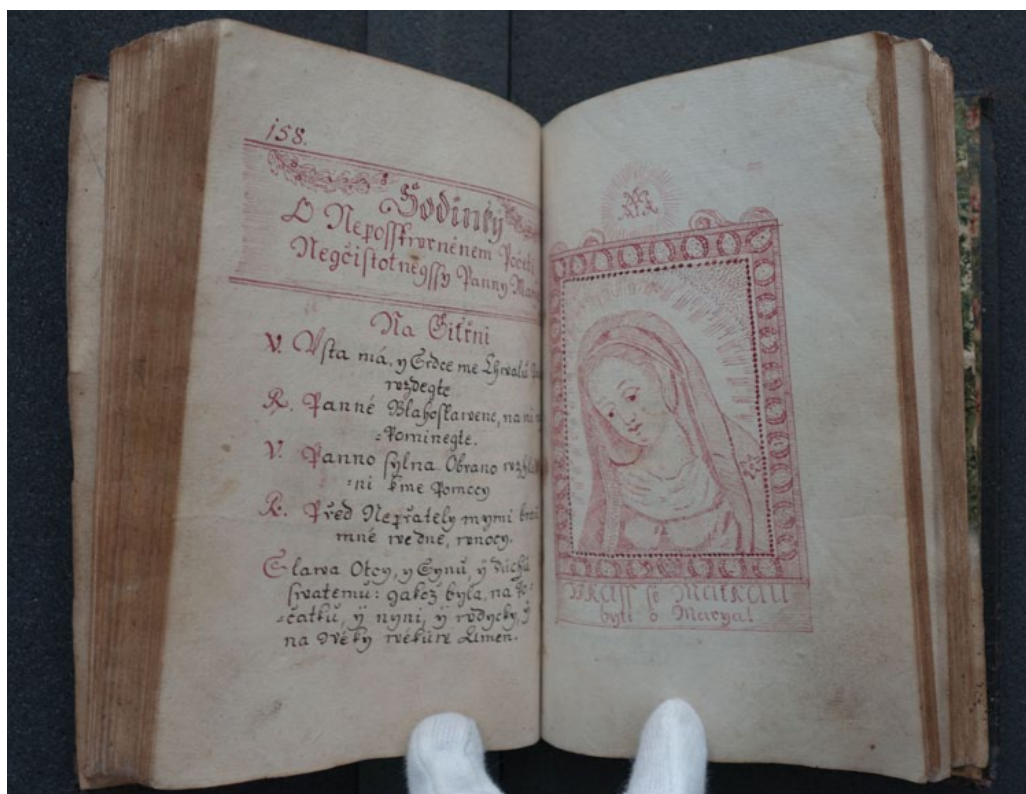

Obr. 10: Das kleine Baumgärtlein (1743). Fotoarchiv MJVM. |

4. RUKOPISNÉ ŠTĚPNÉ ZAHRADY

Zcela specifickým typem náboženských děl byla ta ručně opisovaná, která se v českých zemích objevovala zvláště v 18. a v první polovině 19. století, často z důvodu nedostatku tištěných svazků. Jejich pisatelé byli nezřídka učitelé, kteří si přivydělávali k platu, anebo si je pro svou potěchu vytvářel samotný vlastník. Cena opisované modlitební knihy však nemusela být vždy nutně nižší než tištěného vydání, zvláště pokud byl rukopis bohatě zdoben (ŠIMKOVÁ 2009, 52–53). Rukopisně psaná náboženská díla byla jednoznačným projevem lidového umění, tvořivosti a religiozity. K takovýmto dílům patří i náš německy psaný rukopis s názvem *HEILSAMES MÜTTERN GÄRTLEIN* (HF641), který nejspíše vznikl mezi lety 1800–1816, neboť na zadním vákátu je kniha doplněna rukopisnými poznámkami začínajícími rokem 1816, z nich jde vyčíst, že jedním z původních majitelů byl Anton Brošek. Svazek je v celokožené vazbě zdobené slepotiskem s barevnou předsádkou. Rukopisný text je okrášlen dvojrámečkem a před titulní stranou je vevázán mědirytinový obrázek svatého Jana Nepomuckého. V knize je vložen dopis, z něhož se dovídáme, že ho našemu muzeu v roce 1958 spolu s dalšími náboženskými knihami věnovala Štěpánka Holašová z Valašského Meziříčí.

Strukturu Štěpné zahrady či Nebeklíče zachovává také rukopisná modlitební kniha (HF633), která byla napsána nejspíše někdy mezi lety 1800–1850. Jedná se o dobře zachovaný exemplář v celokožené vazbě zdobené slepotiskem. Svazek je bez titulní

Obr. 11: Rukopisná modlitební kniha (1800–1850). Fotoarchiv MJVM. |

strany, začíná proto až „Poznamenáním svátku všech svatých“ a pokračuje předmluvou a ranními modlitbami. Je psán černým a červeným inkoustem, obohacen ozdobnými linkami, vinětami, živými záhlavími i celostránkovými kresbami (obr. 11), které jsou vyvedeny perem a červeným inkoustem. Na knize je připsáno: „Dar Marie Jorkové“. Podle charakteru poznámky lze soudit, že exemplář pochází z dřívějšího majetku Vizovického muzejního spolku.

Závěr:

Nebeklíče a Štěpné zahrady, věnované především „ženskému pohlaví“⁶, byly katolické modlitební knihy určené ke každodennímu používání a útěše žen v jejich těžkém osudu, který zvláště na venkově byl opravdu náročný. Žena, jež o svém osudu po většinu svého života příliš nerozhodovala, neboť nejdříve podléhala příkazu rodičů a poté manžela, byla již od malička vedena ke snášenlivosti, trpělivosti a smíření se s tímto náročným osudem. Modlitební knihy tak neplnily jen teologickou ale i psychologickou funkci (KVAPIL 2001, 72) a návod na přijetí nezbytné skutečnosti, jak nám dokládají některé každodenní modlitby: „Všecky mé dnešní práce, domácí těžkosti, které jsem v mém manželském povolání dnes vykonala, všecku protismyslnost, kterou jsem snášela, k tvým svatým nohám kladu, a všecko s tvými někdejšími těžkostmi sjednocené na vysvobození z očistce duše mých milých přátel tobě obětuji.“⁷ Značné opoždění těchto svazků v našich fondech, především v úvodních kapitolách, věnovaných ranním a večerním modlitbám k útěše žen, svědčí o jejich častém využití. V řadě svazků se dokonce úvodní část, zaujímající titulní stranu, předmluvu, kalendáře a některé přímluvy, vůbec nedochovala. Nežádka si pak majitelky nechaly poničenou knihu znovu převázat s aktuálním kalendářem a mnohdy i novou titulní stranou, která se bohužel pro určení stáří svazku stala v budoucnu často matoucí. Na druhou stranu takovýto respekt k náboženským dílům dokazuje teologickou, magickou i citovou úctu, jež se náboženským dílům dostávala, neboť se často dědila z matky na dceru a dalším generacím, tímto způsobem stálo za to v úctě k rodinné zvyklosti dílo zrenovovat a v tradici pokračovat. Svou roli rovněž hrála samozřejmě i cena nového výtisku a zároveň oblíbenost barokních modliteb, které se již do nových cenzurovaných (NETOLICKÁ 2015, 230) vydání nedostaly. Dokladem lidové tvořivosti obyvatel našeho kraje jsou rukopisně psané modlitební knihy, které zdaleka nebyly levnější variantou tištěných vydání, ale byly tvořeny pro kulturní i duchovní potěchu majitele.

Ve fondech MJVM je určitě nutné upozornit na *Velkou štěpnou zahradu* z roku 1776, která je jedinou na území ČR, stejně jako vydání z roku 1779, jež ani není v *Knihopisu* uvedeno. Dále zlínské muzeum vlastní dva exempláře *Malého zlatého nebeklíče* (Pardubice), které nejsou uvedeny v *Knihopisu*, stejně jako výtisk *Velké štěpné zahrady* (1715), k níž jsou v *Knihopisu* připsáni pouze tři další majitelé. Podle SK ČR můžeme s jistotou říci, že výtisk *Štěpné zahrady* z roku 1833 uchovává již jen MZK, stejně jako k edici německy tištěné *Malé štěpné zahrady* z roku 1743 se hlásí pouze NK ČR. Na základě porovnání s SK ČR lze i u dalších našich exemplářů modlitebních knih dokázat jejich nepříliš častý výskyt v knihovnách ČR. Bohužel u tisků, které byly vydány po roce 1800, chybí srovnání v muzeích a jiných neknihovních institucích, neboť Centrální evidence sbírek, v níž jsou tato díla evidována, takovou možnost nenabízí.

Na základě tohoto výzkumu bylo několik dříve chybně zatalogizovaných knih určeno jako mnohem staršího vydání (*Zlatý nebeský klíč* 1770–1780, *Zlatý nebeský klíč*

1788, *Poloviční nebeklíč* 1784) a přeřazeno z běžného knihovního fondu mezi sbírkové knihy, kde se jim dostane lepšího uložení a péče. Díky nově získanému *Malému zlatému nebe klíči* (1744) můžeme doufat v zajímavý rozvoj sbírky modlitebních knih MJVM i v příštích letech.

Velké množství provenienčních záznamů (www.provenio.cz), které jsou v našich *Nebekličích a Štěpných zahradách*, vypovídá o jejich původních majitelkách a majitelích, kteří je po generace uchovávali a poté s důvěrou předali našemu muzeu nebo našim předchůdcům, kterými byly muzejní spolky z Luhačovic (MSL), Vizovic (MSV), Napajedel a Zlína (MMZ).

Nebekliče z fondů MJVM

Název	Výrobce	Datum vydání	Místo vydání	Inv. č.	Číslo knihopisu	Dárci, původní majitelé
Malý Zlatý Nebe Klíč	Lenhart, Václav	1744	Brno	ST351	Dodatky, Díl 2., část 5., s. 132	Jaromír Valíček, Zlín
Zlatý Nebeský Klíč, Aneb Nowé Modlitby K Wyswobozenj Dussý Očistcowých dobře pohodlné	Fický, Hladký	1765-1770	Praha	ST171		J. Sousedík
Zlatý Nebesky Klíč	Jeřábek, F. - neznámé	1770-1780	Praha - neznámé	CF34		
Zlatý Nebeský Klíč		1770-1790	neznámé	ST214		Anna Kowářik, Vilém Doležal, Zlín
Malý Zlatý Nebe Klíč, na dvanácté Dju rozdělený	Korec, F. V	1775?	Kutná Hora	ST278	K05256	M. Chalupová, Vizovice MSV
Zlatý nebe-klíč	Škarnicl, J. A.	1784	Uherská Skalice	HF568	K05311	
Zlatý Nebe Klíč, Aneb: Modlitby Rannj, a Wečernj, při Mssy	Škarnicl, J. A.	1785	Uherská Skalice	ST219		
Zlatý Nebeský klíč	Jeřábek, F.	1788	Praha	CF38	K05316	MMZ
Malý Zlatý Nebe Klíč, Dusse křestianské Boha milugjcy	Deckert, I. V.	1796?	Pardubice	ST328		
Malý Zlatý Nebe Klíč, Dusse křestianské Boha milugjcy	Deckert, I. V.	1796?	Pardubice	ST329		Marie Zádřapová
Malý Zlatý Nebe Klíč, Dusse křestianské Boha milugjcy	Deckert, I. V.	1797	Pardubice	ST216	K05270	

Zlatý Nebeský Kljč, neb, Wraucné katolické Modlitby na ssestnácť djlů rozwržené	Landfras, J. A.	1807	Jindřichův Hradec	HF253		Scholaster MSV
Nowý Nebe Kljč Křestiana Katolického	Tureček, V.	1810	Litomyšl	HF255		
Polowičnj Nebe-Kljč, obsa- hugjcy pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw	Landfras, J. A.	1812	Jindřichův Hradec	HF565		Lačnov
Duchownj nebe-kljč, neb, Wraucné katolické modlitby na ssestnácť djlů rozwržené	Škarnicl, A.	1821	Olomouc	HF289		Albína Raková Kladná-Žilín
Polowičnj Nebe-Kljč, obsa- hugjcj pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw	Landfras, A.	1828	Jindřichův Hradec	HF566		
Poloviční nebeklič		1832		E 33569		
Duchownj Nebe-Kljč : obsahugjcj pobožné Modlitby křesfansko-kato- lického Náboženstw	Škarnicl, A.	1834?		HF227		Marian Huba Vizovice
Polowičnj Nebe-Kljč, obsa- hugjcj pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw	Landfras, A. J.	1836	Jindřichův Hradec	HF432		
Auplný zlatý nebe kljč, aneb, Katolická modliteb- nj kniha pro pobožnost domownj a w chrámu Páně při službách Božjch, sestáwagjcj z dewjti djlů	Javornic- ký, J.	1839	Praha	HF344		
Polowičnj Nebe-Kljč	Landfras, A. J.	1841	Jindřichův Hradec	HF329		
Polowičnj Nebe-Kljč: obsa- hugjcj pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw	Landfras, A. J.	1843	Jindřichův Hradec	HF347		
Polowičnj Nebe-Kljč: obsa- hugjcj pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw	Landfras, A. J.	1843	Jindřichův Hradec	HF360		Jan Žaludek Přiluky MSV

Polowičnj Nebe-Kljč, obsa- hugicj Pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstwj	Landfras, A. J.	1845	Jindřichův Hradec	HF359		Frant. Lauter- bach, Lípa MSV
Polowičnj Nebe-Kljč	Landfras, A. J.	1850	Jindřichův Hradec	E 20167		
Polowičnj Nebe-Kljč	Landfras, A. J.	1850- 1900	Jindřichův Hradec	E 5558		
Polowičnj Nebe-Kljč	Landfras, A. J.	1851	Jindřichův Hradec	HF567		
Polowičnj Nebe-Kljč : obsa- hugicj pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstwj	Landfras, A. J.	1857	Jindřichův Hradec	HF418		
Zlatý Nebe-Kljč, aneb, Wroucné katolické mod- litby na ssestnácte djlů rozvržené	Landfras, A. J.	1859	Jindřichův Hradec	HF459		
Polowičnj Nebe-Kljč	Landfras, A. J.	1861	Jindřichův Hradec	HF515		Karel Hamrliček Malenovice
Mariazeller Himmel- schlüssel		1914- 1915	Winterberg	E 20262		

MSV – Musejní spolek ve Vizovicích

MMZ – Muzeum města Zlína

Štěpné zahrady z fondů MJVM

Název	Výrobce	Datum vydání	Místo vydání	Inv. č.	Číslo Kniho- pisu	Dárci, původní majitelé
Welká Štěpná Zahrada Welkým Pjsmem	Svoboda, J. F.	1715	Brno	ST307	K05317	MSL
Welká Štěpná Zahrada Welkým Pjsmem	Dědico- vé J. M. Svobody	1742	Brno	ST281	K05347	Karel Hamrli- ček, Malenovice
Das kleine Baumgärtlein	Svoboda, J. M.	1743	Brno	ST266		
Welká Štěpná Zahrada Welkým Pjsmem	Svoboda, E.	1752	Brno	ST151	K05350	
Welká Štěpná Zahrada Welkým Pjsmem		1760	Praha	ST316	K05352	

Velká Sstěpná Zahrada Aneb Modlitby Rannj	Škarnicl, J. A.	1776	Uherská Skalice	ST315	K05354	J. Dlabaja, Lípa MSV
Velká Sstěpná Zahrada Aneb Modlitby Rannj	Škarnicl, J. A.	1779	Uherská Skalice	ST267		
Velká Sstěpná Zahrada: neb wraucné Katolické Modlitby na ssestnáct Djlů rozvržené	Škarnicl, J. A.	1784	Uherská Skalice	ST325	K05356	
Sstěpná Zahrada: neb wraucné katolické Modlitby na ssestnáct Djlů rozvržené	Hilgartner, I. V.	1787	Jindřichův Hradec	ST283		I. Daničková, Zlín
Malá Sstěpná Zahrada Křestiana Katolického	Tureček, V.	1794	Liřomyřil	ST334	K-Dodař- ky	Alois Pavlík, Veselá MSV
Sstěpná Zahrada, obsa- hugjčý pobožné Modlitby křestiansko-katolického Náboženstw	Landfras, J. A.	1796	Jindřichův Hradec	ST291	K05322	Alois Pavlík, Veselá MSV
Sstěpná zahrada, obsa- hugjčý pobožné modlitby křesřansko-katolického náboženstw	Škarnicl, J. A.	1800?	Olomouc	HF540		
Heilsames mütren gärtlein (rukopis)		1800- 1816		HF641		Anton Brošek, Štěpánka Holařová, Va- lařské Meziřičí
Štěpná zahrada	Gertruda, z Helfty; Mechtilda, z Hacke- bornu; Brigita, řvédská	1800- 1820		HF643		Jan Zbořil, učitel
Modlitební kniha (rukopis)		1800- 1850		HF633		Marie Jorková MSV
Sstěpná Zahrada, neb, Wraucné katolické Modlitby na ssestnáct djlů rozvržené	Landfras, J. A.	1802	Jindřichův Hradec	HF232		Ant. Doležal Želechovice MSV
Sstěpná zahrada, obsa- hugjčý pobožné modlitby křesřansko-katolického náboženstw	Škarnicl, J. A.	1803?	Olomouc	HF226		Rudolf Pala Vizovice

Sstěpná zahrada, neb, Wraucné katolické Modlitby na ssestnáct djlů rozvržené	Landfras, J. A.	1804	Jindřichův Hradec	HF233		
[Sstěpná zahrada, neb wraucné Katolické Modlitby na ssestnáct djlů rozvržené Rannj a večer-nj, při mssi a před Kázan-jim, Zpowědj a přigjmánj Modlitby	Landfras, J. A.	1807?	Jindřichův Hradec	HF524		
Sstěpná zahrada, neb, Wraucné katolické modlitby na ssestnáct djlů rozvržené	Škarnicl, J. A.	1809	Olomouc	HF529 HF531		
Sstěpná zahrada, neb, Wraucné katolické modlitby na ssestnáct djlů rozvržené	Škarnicl, A.	1820	Olomouc	HF537		F. Malaník, Lůžkovice MSV
Sstěpná zahrada, obsa-hugjcý pobožné modlitby křesfansko-katolického náboženstw	Škarnicl, A.	1822		HF297		Frant. Špendlík Želechovice MSV
Sstěpná zahrada, obsa-hugjcý pobožné modlitby křesfansko-katolického náboženstw	Škarnicl, A.	1822	Olomouc	HF530		
Sstěpná zahrada, obsa-hugjcý pobožné modlitby křesfansko-katolického náboženstw	Škarnycl, A.	1822		HF538		
Sstěpná zahrada, obsa-hugjcý pobožné modlitby křesfansko-katolického náboženstw	Škarnycl, A.	1822	Olomouc	HF539		MSL
Sstěpná Zahrada, křesfan-ky katolické	Tureček, J. J.	1833	Liřomyřl	HF594		
Štěpná Zahrada, obsa-hugjcý pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw	Landfras, A. J.	1850	Jindřichův Hradec	HF393		Hořák Alžběta
Štěpná Zahrada, obsa-hugjcý pobožné modlitby křesfanského katolického náboženstw :	Landfras, A. J.	1850	Jindřichův Hradec	HF394 E 20167		94 - Fr. Velčov-ská, Lípa MSV 67 – Libuře Matelová, Zlín

Štěpná zahrada, obsahující:	Landfras, A. J.	1858	Jindřichův Hradec	HF421 E 20169		
Štěpná Zahrada, obsahující Pobožné modlitby křesťanského katolického náboženstva	Landfras, A. J.	1863	Jindřichův Hradec Tábor	HF644		
Štěpná Zahrada, obsahující Pobožné modlitby křesťanského katolického náboženstva	Landfras, A. J.	1863	Jindřichův Hradec	HF468		
Velká štěpná zahrada, obsahující v sobě vroucné křesťansko-katolické modlitby		1892	Uherská Skalice	HF576		Frant. Špendlík, Želechovice MSV

Poznámky:

- ¹ Určeno na základě porovnání s digitalizovaným exemplářem NK ČR. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/eod/stt/1002401234/>.
- ² Část modlitby nevěsty COCHEM, M. 1850: Štěpná Zahrada, Jindřichův Hradec, inv. č. HF393, 327.
- ³ Část modlitby pro těhotné ženy COCHEM, M. 1822: Štěpná zahrada, Olomouc.
- ⁴ Část modlitby v čas sucha za déšť COCHEM, M. 1850: Štěpná Zahrada, Jindřichův Hradec, inv. č. HF393, 311.
- ⁵ COCHEM, M. 1776: Velká štěpná zahrada, Skalce. Univerzitná knižnica v Bratislave. sig. S.G.00335. Podle informací vedoucího oddělení konzultačních služeb Ľudovíta Župka se rovněž jedná o neúplný exemplář. Chybí mu například strany z kalendáře (prosinec) a dále strany 37–62, 77–78, 205–222, 243–244, 249–254, 273–288, 579–582 stejně jako koniec registru. Podle KLIMEKOVÁ, A. – ONDROUŠKOVÁ, J. – AUGUSTÍNOVÁ, E. 2008: Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia, zväzok III., [I–M], Martin, je toto vydání uvedeno pod číslem 5882.
- ⁶ Tato dedikace je uvedena na většině titulních listů vydaných Nebekličů a Štěpných zahrad.
- ⁷ Část večerní modlitby pro vdané osoby COCHEM, M. 1859: Zlatý Nebe-Klíč, inv. č. HF459, 18.

Prameny:

Sbírkový fond Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně: MJVM/002-05-10/218002, podsbíрка: Knihy, Fond: Staré tisky.

Sbírkový fond Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně: MJVM/002-05-10/218002, podsbíрка: Knihy, Fond: Historické fondy.

Sbírkový fond Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně: MJVM/002-05-10/218002, podsbíрка: Etnografie, Fond: Devocionálie.

Knihovní fond Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

Literatura:

ANDRLOVÁ FIDLEROVÁ, A. 2013: Lidové rukopisné modlitební knihy raného novověku. Český lid, 2013, 100(4), 385–408.

BALAJKOVÁ, V. 2019: Tištěné bible ve sbírkových a knihovních fondech Muzea jihovýchodní Mora-

vy ve Zlíně. *Acta musealia* XVI, 2018/1–2, 68–91. Zlín, Vsetín.

BALAJKOVÁ, V. 2021: Kancionály ve sbírkových a knihovních fondech Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně. *Acta musealia* XVIII, 2020/1–2, 54–89. Zlín, Vsetín.

BĚHALOVÁ, Š. 2017: Nebeklíče od Landfrasů: knižní bestsellery 19. století. Jindřichův Hradec.

DOUCHA, F. – DUNDR, J. A. – URBÁNEK, F. A. 1865: Knihopisný slovník česko-slovenský, aneb, Seznam kněh, drobných spisův, map a hudebních věcí, vyšlých v jazyku národa česko-slovenského od roku 1774 až do nejnovější doby. Praha.

HOLUBOVÁ, M. 2001: „Duchovní pokládek duše křesťanské“: aneb co vyprávějí rukopisné modlitební knížky 18. a 19. století. *Kuděj: časopis pro kulturní dějiny* 3(2), 33–41.

HORÁKOVÁ, A. 2014: Katolická lidová zbožnost žen v 19. století ve světle studia nebeklíčů. In: *Jižní Morava* 50, 2014, sv. 53, 193–214.

JUNGSMANN, J. 1825: *Historie literatury české: aneb saustawný přehled spisů českých, s krátkou historií národu, oswiceni aazyka*. Praha.

KUCHAŘOVÁ, H. 2009: Několik poznámek k modlitebním knihám 18. a 19. století. *Listy filologické*, 2009, 132(3–4), 263–287.

KLIMEKOVÁ, A. – ONDROUŠKOVÁ, J. – AUGUSTÍNOVÁ, E. 2008: *Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia, zväzok III., [I–M]*. Martin.

KVAPIL, J. 2001: Ze zahrádky do zahrady aneb Od Hortulu animae k Štěpné zahradě Martina z Kochemu. Ústí nad Labem.

MALURA, J. 2015: *Meditace a modlitba v literatuře raného novověku*. Ostrava.

MARTIN VON COCHEM et al. 2007: *Veliký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše a jeho nejsvětější a nejmilejší matky Marie Panny*. Praha.

PAVELKOVÁ ČEVELOVÁ, Z. 2012: *Gender, víra a manželství v „dlouhém“ 19. století: možnosti interpretace katolických normativních pramenů*. Pardubice.

ŠIMKOVÁ, A. (ed.) 2009: *Růžová zahrádka. Rukopisné modlitební knihy 18. a 19. století*. Olomouc.

Internetové zdroje:

VOIT, P.: *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*, Praha 2006. Dostupné také z: <https://www.encyklopedieknihy.cz/>

<http://www.knihopis.cz/>

<https://www.caslin.cz/>

www.wikipedia.cz

NETOLICKÁ, Š. 2015: Dvojitá podoba religiozity na příkladu Zlatého nebeklíče Martina z Kochemu. In: *Proměny konfesijní kultury: metody – témata – otázky*. Olomouc, 227–235. Dostupné také z: http://vffup.upol.cz/wp-content/uploads/2016/02/9788087895238_Promeny_kofesijni_kultury.pdf

TUMPACH, J. a PODLAHA, A. 1912: *Bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do konce roku 1913: vydáno v paměť osmdesátiletého jubilea „Časopisu katolického duchovenstva“ a padesátiletého jubilea „Dědictví sv. Prokopa“*, 79. Praha. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9d461660-ecce-11e3-a2c6-005056827e51>

